

[Rigmor Christensen.]
 en skole i et andet distrikt end det, hvortil de hører. Dette er en besværlig fremgangsmåde.

Da hver skole har sit særpræg, ville det være naturligt, om forældrene frit kunne vælge den skole, de ønsker deres børn skal gå i, og det ville herudover medvirke til en aktivisering af forholdet forældre/skole.

Rigmor Christensen: Der kan være flere årsager til, at forældre ønsker at indmelde deres barn i en anden skole end den, hvortil det hører skoledistriktsmæssigt. Det kan eksempelvis være den, at man ikke sympatiserer med skolens præg og undervisningsprincipper, det kan være trafikale hensyn, men også andre forhold kan naturligvis have betydning. Der indføres nu obligatoriske forældrenavn. Formålet hermed er at give forældrene større indflydelse og derved engagere dem mere i skolens arbejde og børnenes trivsel dér. Men når dette tilsigtes, vil jeg spørge undervisningsministeren, om det ikke ville være naturligt at gå videre ad denne demokratiske linje og give forældrene frihed til selv at bestemme, i hvilken skole deres barn skal gå, i hvert fald i de kommuner, hvor kommunalbestyrelsen går ind for det.

I Københavns og Frederiksberg kommuner findes denne valgfrihed som bekendt, og administrationen heraf har ikke voldt større vanskeligheder. Med kommunernes voksende selvstyre ville det være rimeligt, om kommunalbestyrelserne også på dette felt fik adgang til at træffe bestemmelse.

Undervisningsministeren (Helge Larsen): Folkeskoleloven forudsætter, at kommuner med flere skoler for samme årgange inddeles i skoledistrikter, således at denne inddeling er afgørende for, hvilken skole børnene efter deres bopæl er berettigede og forpligtede til at søge optagelse i, hvis de ønskes undervist i folkeskolen. Men såfremt de lokale skolemyndigheder er enige om helt eller delvis at afskaffe distriktsinddelingen med henblik på at indrømme forældrene valgfrihed med hensyn til, hvilken skole børnene ønskes optaget i, kan ministeriet næppe have noget principielt imod dette.

Men jeg må kraftigt advare imod, at der træffes forhastede beslutninger om sådanne

ordninger, som vil kunne få uoverskuelige konsekvenser for den lokale skoleplanlægning, navnlig hvis forældrene får en ubetinget ret til at vælge skole for deres børn. Det vil kunne føre til, at den ene skole affolkes på den andens bekostning, og at skolerne tvinges ud i konkurrenceprægede populariseringsbestrebelse, som ikke vil klæde det offentlige skolevæsen. Hertil kommer de økonomiske følger, derunder også, at børnene får længere skolevej og dermed krav på befordring i videre omfang end normalt. Det må under alle omstændigheder fastholdes, at en ordning som den skitserede ikke kan træffes uden om kommunalbestyrelsen, og at den bør fremgå af skoleplanen, og at den dermed også kræver godkendelse af amtsrådet.

Sluttelig vil jeg gerne føje til, at den offentlige skole er og skal være en skole for alle. Det vil ikke stemme overens hermed, om en offentlig skole skulle blive så særpræget, at den ikke kunne tjene dette formål: at være skole for alle.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om svangerskabsafbrydelse m. v.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 55) findes i tidenden sp. 4133, udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 705).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Falk Hansen: Kristeligt Dagblad, som jeg i denne sag ikke føler mig videre åndsbeslægtet med, siger i sin leder i dag, at det er en trist dag. Om dette er jeg for en gangs skyld ikke uenig med det pågældende blad, om end vi nok når til tristheden ad hver sin vej. For mig er det beklageligt, at vi ikke er nået længere, end vi er, med det lovforslag, som vi nu skal tage stilling til.

Ved anden behandling i sidste uge gjorde jeg rede for de synspunkter, som har været medvirkende til, at et mindretal af udvalget stillede ændringsforslag, som ville indføre fri

[Falk Hansen.]

adgang til svangerskabsafbrydelse. Da dette ændringsforslag blev forkastet, drejer det sig jo nu om at tage endelig stilling til det af justitsministeren fremsatte lovforslag.

Jeg vil i den forbindelse gerne rette et spørgsmål til justitsministeren, idet jeg har fået en henvendelse udefra, hvor man peger på, at der ikke i lovforslaget er indeholdt retningslinjer for samrådenes praksis i den overgangsperiode, som uvægerlig vil opstå. Det gør, at nogle frygter, at klienter, som henvender sig for at søge svangerskabsafbrydelse i slutningen af marts, og som ved henvendelsen er i 11. eller 12. svangerskabsuge, vil kunne risikere at få afslag på en samrådsafgørelse efter 1. april alene på grund af den nye 12 ugers regel. Man er af den opfattelse, at dispensationsmulighederne i § 6 er for vagt formuleret, og savner en mere præcis angivelse for behandling af ovennævnte gruppe ansøgere i overgangsperioden. Jeg vil gerne sige, at der jo i § 6 står, at bortset fra de tilfælde, der nævnes i § 1, må svangerskabsafbrydelse ikke foretages, hvis 12. svangerskabsuge efter et lægeligt skøn er overskredet, medmindre samrådet eller ankenævnet har meddelt særlig tilladelse dertil. Jeg ville være glad, hvis justitsministeren ville komme med nogle bemærkninger som svar på disse spørgsmål.

Det var ikke min tanke at fremsætte så forfærdelig mange bemærkninger til forlængelse af diskussionen her ved tredje behandling, men jeg må nok sige, at efter at have læst fru Lis Møllers kronik i Kristeligt Dagblad i dag, kan jeg kun dybt beklage, at denne debat, som efter min mening fra alle sider har været ført på et sobert og sagligt grundlag, skal ende på det plan, som kronikken er udtryk for. Jeg mangler fuldstændig forståelse for nogle af de bemærkninger, som fru Lis Møller fremkommer med, og som jeg beder om tilladelse til at citere. Fru Lis Møller skriver i sin kronik:

„Jeg forstår godt, hvis ældre og handicappede føler sig utrygge, som flere har givet udtryk for over for mig. Når vi afbryder liv på grund af mangler i samfundet, hvornår tager samfundet så den fulde konsekvens, dvs. afliver mennesker, som ikke kan klare sig selv, men som samfundet ikke kan skaffe plads til på plejehjem og hospitaler?“

Jeg vil gerne sige, at jeg mener, at man med denne bemærkning simpelt hen er nået bunden i en ellers saglig, rimelig og fornøftig debat, hvor meningene har været forskellige, hvor synspunkt har stået over for synspunkt, men hvor vi har følt, at der var et problem, som er et problem i samfundet, et problem, som vi har, hvad enten vi vil indrømme det eller ej, et problem, som vi ville løse. De baner, fru Lis Møller bevæger sig ad dér, er jo så fjernt fra alt i dette ting, at man simpelt hen slet ikke kan tage stilling til det. Jeg synes, det er helt fortvivlende, at sådan noget kan lade sig gøre, at man som ansvarlig politiker kan skrive noget sådant i et dagblad.

Jeg vil også gerne sige, at jeg synes, det er mærkeligt, når fru Lis Møller påstod ved anden behandling og gentager i denne kronik, at svangerskabsafbrydelse er ikke nogen bagatel. Nej, men det er der sandelig heller aldrig nogen i dette ting, hverken tilhængere eller modstandere af fri abort eller liberalisering eller alt derimellem, der nogen sinde har påstået. Jeg ved ikke, hvorfor det pludselig skal laves til, at vi, der har et andet syn — vi synes selv et mere reelt syn, et mere konsekvent syn — hvorfor vi pludselig skal stilles i bås, som om vi finder, at et så alvorligt indgreb skulle bagatelliseres.

Så kan man sige, at det måske virker lidt ejendommeligt, når fru Lis Møller samtidig i kronikken siger, at fri abort vil blive benyttet som antikonceptionelt middel. Det er jeg ganske uenig i, for jeg anser nemlig ikke abort for nogen bagatel, og derfor tror jeg heller ikke på, at nogen kvinde vil foretrække at bruge abort i stedet for p-pille eller andre antikonceptionelle midler.

Der er jo fruens sædvanlige synspunkter om adoption, som jeg absolut ikke kan dele, og kan kun beklage, at denne kronik er kommet frem på dette tidspunkt, men det må vel tages som et udtryk for fruens ønske om at blive hørt i en større kreds, end hun åbenbart synes der har været mulighed for i denne sal. Men jeg vil gerne sige, at jeg på det kraftigste vil tage afstand fra de i kronikken fremførte bemærkninger; jeg tror ikke, der er én i det udvalg, der har arbejdet alvorligt med disse ting, som kunne drømme om at bevæge sig ad eller blot nærme sig disse tankebaner.

Det må åbent erkendes, som det også tid-

[Falk Hansen.]
ligere er kommet til udtryk, at der i det af justitsministeren fremsatte lovforslag er tale om en liberalisering i forhold til den nugældende lov fra 1956. Men vi er altså nogle, som er af den opfattelse, at man burde være gået videre endnu, fordi det havde været mere ærligt og realistisk, og det havde givet den enkelte kvinde mulighed for selv at tage stilling til, om hun af den ene eller den anden grund ønskede at få foretaget dette indgreb. Der er jo mange, der synes, det er så skrækkeligt, at et menneske selv skal kunne bestemme over noget som helst.

Når man går så langt som regeringsforslaget, er der ikke længere tale om nogen etisk holdning, som kan begrunde modstand mod indførelse af fri abort. En række af de nyskabelser, som lovforslaget indeholder, er efter vor opfattelse så tilfældigt valgt og grænserne sat mere ud fra, hvad man i regeringspartierne har kunnet skabe enighed om, end hvad der kunne skyldes logisk og rimelig konsekvens i en sådan sag.

Jeg vil gerne nævne, at det har været fremført, at man ikke i udvalget har beskæftiget sig med den henvendelse, der har været fra gynækologernes side. Det er ikke rigtigt. Det har man gjort grundigt og fornuftigt også allerede inden anden behandling af dette lovforslag.

På baggrund af de bemærkninger, jeg her har fremført, finder nogle af de socialdemokratiske medlemmer af mindretallet ikke at kunne medvirke til gennemførelse af dette lovforslag i den form, det har fået, hvor alene formyndertanken er så aldeles uacceptabel. På den anden side nærer vi ikke noget ønske om at stemme imod lovforslaget, hvilket vel nok kunne udlægges og givet ville blive udlagt på en måde, der ikke stemte overens med vore virkelige synspunkter og — det vil jeg gerne sige — ærlige og alvorlige menneskelige intentioner i denne sag. For det er der jo nogle der har lidt svært ved at se, at andre kan have, hvis man ikke deler deres synspunkter. Vi skal derfor undlade at stemme om det af justitsministeren fremsatte lovforslag og så i øvrigt udtrykke håbet om, at dette er et trin henimod indførelse af den frie adgang til svangerskabsafbrydelse, som forekommer os både etisk og moralsk mere hæderlig og realistisk.

Hanne Budtz: Som formand for udvalget vil jeg gerne oplyse, at de henvendelser, vi har modtaget mellem anden og tredje behandling, har man gennemgået. Det drejer sig om en henvendelse fra Dansk Kvinde-samfund, og senest er der blevet tillivet udvalgets medlemmer en artikel eller en gengivelse af et foredrag, som overlæge Gjørup har holdt, hvori han giver udtryk for nogle tanker, som blev fremsat her ved anden behandling; derfor er de kommet til udvalgets kundskab naturligvis sammen med en artikel i Ugeskrift for Læger, som også var omtalt af overlægen.

Udvalgets flertal har bedt mig om at præcisere vort standpunkt. Flertallet er de konservative medlemmer, venstres medlemmer og det radikale venstres medlemmer af udvalget samt de ærede medlemmer hr. K. Axel Nielsen og hr. Waldemar Laursen, og vor indstilling til det høje ting er, at lovforslaget vedtages uændret i den skikkelse, det fik ved anden behandling.

Morten Lange: Ved denne tredje og sidste behandling af svangerskabsloven står vi jo ved en foreløbig afslutning på en sag, som længe har ligget på folketingets bord i forskellige former. Det er en debat, som socialistisk folkeparti rejste for nu snart en række år siden. Jeg har indtrykket af, at den debat, som vi rejste, har ført til, at den almindelige stillingtagen i befolkningen og især i de yngre aldersklasser, som jeg anser for dem, som i denne sag først og fremmest må bestemme, er kommet meget stærkt i skred. Jeg synes, det er en udvikling henimod en sundere etik end den, som har båret hidtidige svangerskabslove.

Jeg vil beklage, at vi får en lov midt i vadedstedet, som i sine resultater i vid udstrækning vil betyde, at fri abort er gennemført, men samtidig forlader en etisk baggrund for denne stillingtagen ved at sætte staten i et næsten ubegrænset formynder-skab for den enkelte. Der er tale om en lov, som, så vidt jeg kan bedømme det, forlader et afgørende etisk princip uden at indføre et nyt, og det er en principløshed, som, uanset hvordan loven måtte virke, jeg i hvert fald ikke kan få mig selv til at stemme for. Jeg vil afvise loven som principløs, som uden etisk holdning og derfor forkert.

[Morten Lange.]

Jeg har været meget stærkt fristet til at råde mine venner i mit parti og andre i denne sal til at stemme imod lovforslaget, selv om vi derved skulle komme i den grusomme situation, at vi stemte sammen med nogle, som havde den stik modsatte etiske holdning. Men efter at vi har overvejet det et stykke tid, vil i hvert fald de fleste af os afholde os fra at stemme for derigennem ganske klart at demonstrere vor mangel på lyst, vor mangel på vilje til at tilslutte os et lovforslag, der i den grad mangler en livsholdning, som vi sandelig bør vente af lovgivning af den art.

Jeg skal ikke forlænge debatten. Vi har gjort vort bedste for at få en løsning frem, som var klarere og renere. Jeg skal også med den, jeg havde nær sagt barmhjertighed, som man somme tider kan skylde medlemmer af dette ting, lade være med at kommentere fru Lis Møllers bemærkninger i Kristeligt Dagblad.

Kjær Rasmussen: Jeg vil kort begrunde, hvorfor vi undlader at stemme her ved tredje behandling.

Vi mener ikke, at regeringens lovforslag løser problemerne for den gruppe af kvinder, blandt hvilke der kan blive behov for svangerskabsafbrydelse. Det, regeringen gør her, er, at den efterrationaliserer, altså lovfæster en praksis, som længe har været gældende. Efter vor opfattelse er dette helt utilstrækkeligt, netop fordi den gruppe af kvinder, der har størst behov for fri adgang til svangerskabsafbrydelse, fortsat holdes udenfor. De må stadig søge kvaksalver, hvis de skulle komme i en uønsket svangerskabs-situation, i alle fald de af dem, som ikke har råd til at betale sig fra det på anden vis.

I øvrigt forstår vi ikke det hysteri, der er gået over landet i anledning af svangerskabsloven. Tænk engang, hvis de samme kredse kunne forarges lige så meget over de sociale uretfærdigheder, der er i det danske samfund. Men på dette område hører man jo ikke noget om tilsvarende aktivitet fra de pågældende kredses side. Jeg må opfordre disse højtråbende protestanter til at interessere sig noget mere for de sociale forhold. Hvis de virkelig turde se dette samfunds skævheder, ville de opdage, at aborten mange gange er den eneste mulighed for den

socialt dårligt stillede. Der er mangel på yuggestuer, på børnehaver og på fritidshjem. Man lever mange gange i for små og for usunde lejligheder. Man kan ikke få sit eventuelle barn passet. Det er jo problemerne for mange. Og læg mærke til: det er ikke fra disse kredse, protesterne mod fri abort har lydt.

Fra VS' side har vi gang på gang sagt, at der også må være mulighed for at vælge barnet. Men det forudsætter jo, at alle de institutioner og faciliteter, som jeg nævnedes før, er til stede. Det er de ikke i dag, og derfor giver vi ikke en snus for de velbjærgedes protester mod fri abort. De protesterende har jo deres på det tørre og mener vel derfor, at de har ret til at være moralske på andres bekostning. Det er gratis for dem. Det koster dem ikke noget som helst, for det er jo andre, det går ud over. Regeringens lovforslag imødekommer i nogen grad disse velbjærgedes krav, idet regeringen har nøjedes med at lovfæste gældende praksis, som jeg sagde før. Vi synes, at regeringen skal have lov til at stå alene i sin afmagt, og vil derfor undlade at stemme om lovforslaget her ved tredje behandling.

Hanne Reintoft: Som jeg har sagt før, løser denne lov ikke problemerne for nogen af de grupper, der skal gå uden om mødrehjælpen, bl. a. de 38-årige kvinder. Der undergraver man hele den tanke, at mødrehjælpens hjælpetilbud skulle kunne løse en situation, hvor man er i tvivl, om man vil have abort eller ej. Det kan jeg ikke acceptere. Jeg mener at have set, at det kan hjælpe, og det var jo også med i det ændringsforslag, der blev stemt ned forleden.

Man indfører en social indikation uden samtidig at øge de sociale hjælpemuligheder ganske betydeligt, hvad jeg finder er både umoralsk og forkasteligt i et samfund som vort. Det gælder, som jeg også før har sagt, ikke mindst de ganske unge, hvor abort er det mest risikable, og hvor der, hvis man lettede adgangen — hvad jeg gerne så — burde sættes et helt anderledes hjælpeapparat i gang. Det, der mangler, er respekten for den enkelte kvindes selvstændige mening, for hendes ret til at bestemme over sit og sit eventuelle barns liv, og det var jo det, vi netop ønskede gennemført og statueret.

Lad mig så til sidst sige, at jeg fulgte

[Hanne Reintoff.]

under den sidste debat først med undren og siden med en vis forfærdelse over argumentationen fru Lis Møllers tale, hvor hun så varmt gik ind for at beskytte alt liv. Jeg har sammen med et par andre i mellemtiden gravet alt igennem, hvad der foreligger af protestudtalelser, der er kommet fra Danmark i de sidste år, protester mod drab på børn jordkloden over, levende og legende og lærende børn, og det har været umuligt for mig at finde fru Lis Møllers navn i nogen af disse protester. Jeg kan derfor kun tage argumentationen med megen skepsis.

Jeg vil i øvrigt undlade at stemme.

Adam Møller: Da jeg ved dette lovforslags anden behandling desværre var forhindret i at være til stede i folketinget og derfor ikke kunne redegøre for min stilling, finder jeg det rigtigt at gøre det nu. Mine bemærkninger her fremsættes også på vegne af det ærede medlem hr. Erik Kragh.

Jeg har med stor interesse læst den tale, mit partis ordfører, fru Lis Møller, holdt ved anden behandling, og jeg kan i hovedsagen give tilslutning til hendes synspunkter og deler især hendes meget stærke betænkeligheder ved den udvidede adgang til svangerskabsafbrydelse, som lovforslaget indeholder, men jeg kommer med disse præmisser til en anden konklusion end fru Lis Møller, idet jeg ikke kan medvirke til lovforslagets gennemførelse.

Efter min opfattelse er det en meget væsentlig ting i et retssamfund, at retsbeskyttelsen ikke blot omfatter de voksne borgere i samfundet, men også varetager de umyndiges og børnenes interesser, ja, at loven vel har en særlig forpligtelse til at beskytte de værgeløse, herunder også det barn, som moderen venter, men som endnu ikke er født. At det ufødte barn ikke har mulighed for personligt at protestere, skal efter min mening ikke medføre, at barnets liv er ringere sikret, end andre samfundsborgeres liv er sikret her i landet.

Det forekommer mig urimeligt, at vi i et land med en levestandard som i Danmark skulle give en udvidet lovmæssig adgang til under påberåbelse af sociale årsager at destruere børn i den tid, hvor de før fødslen er under udvikling. Det forekommer mig særlig urimeligt, at denne udvidede adgang til fo-

sterdrab tænkes indført på et tidspunkt, hvor alle er enige om, at muligheden for at undgå uønskede svangerskaber er større end nogen sinde før. Jeg kan derfor ikke medvirke til lovforslagets gennemførelse og vil i konsekvens heraf ved afstemningen undlade at stemme.

Johan Nielsen: Jeg hører ikke til dem, der til daglig slider på denne talerstol, så når jeg igen tager ordet ved tredje behandling, er det ikke, fordi jeg lider af taledille. Heller ikke kan jeg gøre mig forhåbninger om at sige ret meget, som ikke er sagt før. Men for mig er denne sag så alvorlig og dette lovforslag så skæbnsvangert — så kan man kalde det hysteri, så meget man vil — at jeg føler mig tvunget til at kæmpe imod det til det sidste.

Jeg kunne selvfølgelig gentage mine etiske og religiøse motiver, men jeg ved, at det gør intet indtryk. Jeg kunne henvise til, hvad samtlige landets biskopper har udtalt, men jeg ved, at det vil blive fejlet til side som kristeligt præk, som man ikke kan tage hensyn til i en alvorlig debat. Jeg kunne henvise til et utal af kronikker, artikler og andre indlæg i vore aviser, men jeg ved, at det nytter ikke. Lad mig så henvise til, hvad en erfaren mand sagde til mig i går. Jeg blev nemlig ringet op af overlæge Kühnel, han havde noget på hjerte, som han gerne ville tale med mig om. Overlæge Kühnel var i mange år leder af mødrehjælpen i Odense og en kendt skikkelse i den danske lægeverden. Lad mig her med mine egne ord prøve at genfortælle, hvad overlægen sagde.

Det spørgsmål, en gynækolog stiller sig, når nogen har fået bevilget abortus provocatus, er: hvad med dette barn? Og her er der kun ét svar: barnet skal dø, det skal ud af verden, før det har fået lov at se verdens lys. Det næste er: hvad med moderen, hvad vil hun gøre? Ved hun, hvad hun gør? Dette spørgsmål må besvares benægtende i de fleste tilfælde. Som læge har jeg set alt for mange komplikationer af selv en rigtigt udført operation, dette gælder særlig de unge kvinder, der ikke har født før. De skal udvides med instrumenter, og hvad enten man bruger den ene metode eller den anden, er det forbundet med en vis risiko. Der dannes let ar, som meget ofte vil være ømfindt-

[Johan Nielsen.]

lige. Læger kender mange eksempler på kvinder, som efter en abortus provocatus fik store vanskeligheder i det seksuelle samliv med deres mænd. Der er også en stor risiko for akut underlivsbetændelse, som undertiden kan blive kronisk, med smerte, menstruationsubehag osv. Der er også risiko for sterilitet, og hvis De vidste, hvor mange kvinder jeg har opereret, der senere kom tilbage til mig og græd bitre tårer, ja, bitrere tårer end første gang, fordi de ikke kunne få et barn. Der er ikke så få ægteskaber, som er kommet i vanskeligheder af den grund, slutter overlæge Kühnel.

Jeg beder Dem notere Dem, at det er ikke nogen overspændt sekterer, der her fører ordet og siger det, som mine modstandere kalder skrækpropaganda, hvad man for øvrigt har beskyldt mig for at føre. Det er en kendt og agtet mand inden for dansk lægevidenskab, som i mange år har foretaget abortoperationer, og han sagde til mig, at det lå ham meget, meget stærkt på hjerte som læge at få disse ting frem i debatten. Han advarede i lighed med overlæge Gjørup og overlæge Helge Petersen mod en lov, som man mener i allerhøjeste grad er af de onde.

For øvrigt undrer det mig lidt, at folketingets medlemmer ikke er blevet gjort bekendt med, at samtlige gynækologer i København, for øvrigt senere støttet af gynækologer i provinsen, har rettet en henvendelse til justitsministeren, hvor man indtrængende anmoder om at få foretaget bestemte ændringer. Jeg ville ønske, jeg havde tid til at citere skrivelsen, det har jeg ikke, lad mig så citere et lille udpluk, jeg beder om lov til citat:

„Vedrørende lovudkastets § 3, nr. 6, den sociale indikation. Vi foreslår, at det indføres i nr. 6, at samrådene kan stille indikation for tilbydelse af sociale hjælpeforanstaltninger, når der er enighed om, at den alvorlige belastning kan afværges ved sådanne foranstaltninger.“

Senere hedder det, hvis jeg må fortsætte med at citere:

„Vi må fremhæve, at den sociale indikation skal betragtes som en nødløsning af et akut problem, og at tilføjelsen af den nævnte passus til § 3, nr. 6, er en betingelse for, at vi kan medvirke til den sociale indikations gennemførelse i praksis.“

Dette er så vægtige ord, at jeg ikke forstår, de er blevet forbigået i tavshed. Denne udtalelse står som sagt alle gynækologer i København bag ved. Tør vi i det høje ting i den grad gå imod sagkundskaben? Gælder det ikke først og fremmest om at hjælpe kvinden på enhver tænkelig måde og, når hun så har født sit barn, så igen hjælpe hende, så hun kan få det opdraget under gode og trygge forhold?

Jeg vil meget nødig indrømme, at jeg er hysterisk, men jeg skal vedgå, at jeg i dag er ked af det. Jeg har sjældent i mit liv følt mig så elendig og så ulykkelig. Jeg skal overvære, at måske hundrede tusinde ufødte børn bliver dødsdømt, så de aldrig får lov til at opleve det liv, som for de fleste af os er så dyrebart, at vi må sige med Grundtvig:

„Du ved, vi alle ser med gru vort timeglas udrundet.“

Jeg vil tro, at mange af mine kolleger, hvad enten de stemmer for det ene eller det andet, har det på samme måde. Derfor bønfalder jeg endnu en gang: lad os sende lovforslaget ud til folkeafstemning. Sagkundskaben, den højeste sagkundskab, har fortalt os, at ethvert medlem kan stemme for det, hvad enten man har stemt for eller imod lovforslaget.

Og så lige et par ting til. Man har klandret de kredse, som er kommet med protesterne. Jeg kender nogle af dem. Jeg ved, at f. eks. i tilfældet Biafra har de undertiden til Folkekirkens Nødhjælp ydet den fattige enkes skærv. Jeg skal lige anføre, at de allerfleste københavnske kirker har både vuggestuer og børnehaver og nogle også fritidshjem; det har man ikke for at opdrage børnene til gode kristne, nej, så vidt jeg kan skønne, er det i dag næsten udelukkende af sociale grunde.

Og så lige til slut: Der er vel ingenting,

[Johan Nielsen.]

der kan gøre folk så bitre som sådan noget. Jeg har modtaget i hundredvis af skrivelser, hvor der er udtrykt megen bitterhed. Men lad mig slå fast, at bliver vi bitre, synder vi vel lige så meget, som hvis vi slår ihjel. Jeg kender de mænd og kvinder herinde i det høje ting, som er for ministerens lovforslag. Jeg ved, at ingen er det af ondskab, og ingen er det af uvidenhed; de er det, fordi de har et andet menneskesyn. Må jeg sige til den højtærede justitsminister, at hvad enten der sker det ene eller det andet, vil jeg altid anse ham for en af de bedste mænd, jeg har kendt. Men jeg er bedrøvet ved at sige, at i dag tager han fejl og er for mig et bevis på det, som står i salmen om, „at store helgener har også Adams kød og klæder på“. Jeg beklager at måtte sige til ministeren, at jeg føler, at denne time er eders og mærkets magt.

Niels Jørgen Nielsen: Ved første behandling af dette lovforslag meddelte jeg på hr. Jens Fogeds og egne vegne, at vi ikke kunne stemme for forslaget, og det standpunkt står vi stadig fast på; vi vil derfor i dag stemme imod ved den endelige afstemning.

Jeg gjorde endvidere ved første behandling rede for mit principielle syn på svangerskabsafbrydelse, og det skal jeg ikke gentage. Men jeg vil tillade mig at komme med et par bemærkninger om den debat, der har været ført i de måneder, hvor lovforslaget har været kendt i befolkningen.

Oprindelig blev slagordet om kvindens ret til at bestemme over sit eget legeme ført stærkt frem som argument for den frieste mulige adgang til legal abort. Det slagord er næsten helt forsvundet fra debatten. Jeg tror end ikke, det blev nævnt under forslagets anden behandling. Den almindelige viden her i landet om biologiske forhold har vist sig for stor til, at man kan godtage en så primitiv argumentation. Nu hedder det i stedet: ansvaret skal placeres hos den gravide kvinde. Det lyder mere ophøjet, specielt når der bliver tilføjet, at livet er en gave, der skal modtages. Spørger man, hvem kvinden skal stå til ansvar over for, svarer der: sig selv. Et sådant svar er rent ud sagt noget tom snak. Ansvar er noget, man har i relation til noget uden for sig selv. Man kan være engageret i et ansvarligt forhold til

et livssyn, og i mange situationer stilles vi i et ansvarligt forhold til vore medmennesker. Hvad der i den foreliggende sag er afgørende, er, at vi alle gøres ansvarlige over for samfundets love; men at tale om ansvar over for sig selv er i virkeligheden noget bragesnak.

Med vedtagelsen af dette lovforslag lægges der ikke noget særligt ansvar hen til kvinden. Det personlige ansvar, som en gravid kvinde ud fra den ene eller den anden livsholdning føler over for sit ufødte barn, bliver hverken større eller mindre af de ændringer i de bestående forhold, som lovforslaget her vil medføre, og dette personlige ansvar er for øvrigt noget, der er lovgivning som sådan ganske uvedkommende. Men den gravide kvindes ansvar over for loven — og det må være det, vi som lovgivere skal beskæftige os med — bliver ganske afgjort mindre, når lovforslaget er vedtaget. Ansvaret bliver mindre af den simple grund, at det ufødte liv får mindre retsbeskyttelse, i visse tilfælde bliver det fuldkommen retsløst, som slaver og nyfødte børn var det i heden-skabets tid. Derfor er et sådant slagord om, at ansvaret skal placeres hos den gravide kvinde, af samme sofistiske karakter som slagordet om hendes eget legeme, og det er da også af store dele af befolkningen blevet gennemskuet som sådan. Jeg vil sige, at når der i et forsvar for fosterdrab, der ifølge sagens natur er destruktivt og livsfornægtende, sådan som vi har hørt det ved tingets behandlinger her, tales om livet som en gave, virker det på mig direkte anstødeligt.

Jeg har bemærket, at ordførerne ved anden behandling omtalte de 42.000 protester med den alvor og respekt, en sådan tilkendegivelse fra befolkningen har krav på. Men desuagtet har hverken protesterne eller advarslerne fra lægeside sat sig noget som helst spor i form af ændringsforslag. Det var måske også mere, end selv de protesterende har turdet håbe på. Derimod er der ingen tvivl om, at det vil blive en alvorlig skuffelse ikke blot for de 42.000 underskrivere, men for mange tusinde flere, hvis vi ikke her i tinget vil efterkomme de protesterendes ønske om at efterprøve det om lidt vedtagne lovforslag ved en folkeafstemning. Efter debattens hidtidige forløb er der jo ingen, der venter, at der vil blive tilstrække-

[Niels Jørgen Nielsen.]

lig mange stemmer mod lovforslaget til, at de alene kan sikre en folkeafstemning.

Ud fra det synspunkt, at formålet med folkeafstemning ikke er, at tingets medlemmer skal kunne skyde ansvaret for en vedtagen lov fra sig, er det blevet hævdet, at det ikke vil være rigtigt at begære en lov til folkeafstemning, når man har stemt for den. Det er et argument, der ikke uden videre kan afvises. Men heroverfor står, at meningen med folkeafstemning netop er at lade folketingets medlemmer stå til ansvar over for vælgerne i en ganske bestemt sag fremfor at vente til et kommende valg; hvor det ikke vil være en enkelt, men en række forskellige beslutninger, der kommer til vurdering.

Af en artikel i Kristeligt Dagblad for i går fremgår det, at to så statsretskyndige jurister som professor Alf Ross og professor Poul Andersen, der var tilforordnet grundlovskommissionen forud for revisionen i 1953, begge er af den opfattelse, at der hverken fra den nedsatte kommission fremkom eller i grundloven står noget, der taler imod at stemme for et lovforslag og dernæst begære det ud til folkeafstemning. Hertil kan føjes, at det samme synspunkt tidligere er gjort gældende her i tinget uden at møde modsigelse. Herom vil jeg tillade mig at citat fra Folketingstidende 1962-63, sp. 6257, hvor den daværende statsminister, hr. J. O. Krag, udtalte sig som følger:

„Tanken om at tage en folkeafstemning om jordlovene er jo ikke alene en ærlig sag, men en god demokratisk tanke, som man på forhånd kunne regne med vor tilslutning til.“

Her giver altså en regeringschef tilslutning, ja, siger endog, at man — formodentlig oppositionen — på forhånd kunne regne med regeringspartierne tilslutning til en folkeafstemning om et af regeringspartierne mod oppositionens stemmer vedtaget lovforslag. Både fra teori og praksis foreligger der altså bekræftelse på, at det hverken er mod grundlovens bogstav eller ånd at begære folkeafstemning om et lovforslag, man har stemt for.

Jeg er ikke af den opfattelse, at folkeafstemning er noget, man skal gribe til i tide og utide. Det generelle må være, at folketingets medlemmer træffer de nødvendige be-

slutninger med ansvar over for deres vælgere ved det kommende valg. På den anden side må det være meningen med grundlovens § 42, at den skal bruges i særlige situationer. Regering og opposition var i 1963 enige om, at der med jordlovene forelå en sådan særlig situation. Det samme er tilfældet med det foreliggende lovforslag. De 42.000 underskrifter giver en særlig situation, som tinget ikke behøver at frygte hvert øjeblik. I en tid, hvor kravet om demokratiske beslutninger bliver ført stærkt frem i alle besluttende organer, vil befolkningen have vanskeligt ved at godtage, at folketinget ikke vil lade vælgerne få direkte indflydelse på afgørelsen af et spørgsmål af så dybt personlig karakter som det, der her er tale om.

I en udtalelse i fjernsynet umiddelbart efter lovforslagets anden behandling sagde hr. Morten Lange, at folketinget skulle være foran befolkningen. Hvorvidt det, at man gør sig til talsmand for et oldtidssyn på det svage menneskeliv, kan betegnes som værende foran, kan der vel nok sættes et spørgsmålstegn ved. Men rent bortset herfra bør en sådan bedreviden være hjemløs i det danske folketing. At den sidder i højsædet i visse andre samfundssystemer, er en sag for sig.

Jeg vil opfordre medlemmerne af det høje ting til, når lovforslaget nu om lidt er vedtaget, med deres underskrift at imødekomme det berettigede krav om folkeafstemning, der gennem den sidste måneds tid er ført frem med voksende styrke. Uanset udfaldet af en sådan folkeafstemning føler jeg mig overbevist om, at demokratiet og folketinget vil være tjent med en sådan afgørelse fremfor at pådrage sig en mere eller mindre berettiget mistanke om at handle imod folkets vilje.

K. Axel Nielsen: Her ved tredje behandling er der kun grund til at knytte bemærkninger til noget af det nye materiale, der er fremkommet siden anden behandling.

Blandt det, der er nyt for mig, er hr. Johan Nielsens påstand i fjernsynet i søndags om, at de kriminelle aborters antal på grund af den forøgede anvendelse af svangerskabsforebyggende midler og den omstændighed, at disse midler har skiftet karakter, er stærkt nedadgående. Jeg kan vist regne

[K. Axel Nielsen.]

med, at hr. Johan Nielsen støtter sin påstand på en tale, som overlæge P. A. Gjørup holdt i Filipskirken den 26. februar i år; en tale, som udvalget har fået i manuskript. Han skal ifølge udvalgsbilag nr. 74 ved den lejlighed have sagt:

„Langt væsentligere lige nu i 1970 er, at de kriminelle aborter næsten er forsvundet allerede, i hvert fald fra hospitalsafdelingerne.“

Han prøver at bestyrke sin påstand med tal fra det hospital, han arbejder på. Overlæge Gjørup bruger denne oplysning til støtte for det synspunkt, at vi så ikke har brug for en ændring af abortlovgivningen. Heroverfor tror jeg, det må være nødvendigt at pege på, at denne slutning nok ikke kan holde. Det er sikkert rigtigt, at antallet af illegale aborter er dalet stærkt. Det er sikkert også rigtigt, at en af grundene hertil er den stigende brug af p-pillen, men der er sandsynligvis en anden og lige så nærliggende årsag til det lavere antal illegale aborter, nemlig den at samrådene allerede har ændret deres praksis, sådan at den er i overensstemmelse med det lovforslag, som alle jo regner med bliver vedtaget nu. En sådan ændret praksis er naturlig og rimelig og helt stemmende med sædvane her i landet.

Det har undret mig, at nogle af tilhængerne af fri abort, efter at de ved anden behandling fik deres ændringsforslag nedstemt, ikke nu vil stemme for regeringsforslaget, men enten vil undlade at stemme eller endog for nogles vedkommende stemme imod. Jeg mener, at dette forslag set fra deres synspunkt dog må betragtes som et væsentligt fremskridt. Naturligvis kan man have så kraftige indvendinger mod et lovforslags principper, at man ikke vil tage medansvar derfor og derfor undlader at stemme, men kan det være tilfældet her?

Vi har fået at vide, at navnlig aldersgrænsen på de 38 år og bestemmelsen om ret til svangerskabsafbrydelse for den, der har født fire børn, som bor hjemme og er under 18 år, er stødende, fordi det virker eller kan virke vilkårligt. Jeg er enig i, at der meget vel kan være sager, hvor det vil være mere rimeligt at tillade svangerskabsafbrydelse for en, der er 36 år, end for en anden på 38 år. Det afhænger helt af en konkret bedøm-

melse. Der er også tilfælde, hvor en mor med fire børn, hvoraf hun kun selv har født de to eller tre, har et rimeligere krav på svangerskabsafbrydelse end den, der har født dem alle fire selv. Men vilkårligheden er kun tilsyneladende. De, der ikke opfylder betingelserne for uden tilladelse at få svangerskabsafbrydelse efter kapitel 1, har jo muligheden for at søge om tilladelse efter kapitel 2, og jeg går ud fra — men det beder jeg den højtærede justitsminister om at bekræfte — at loven ønskes administreret således, at man i praksis ikke mærker de skarpe skel, som man af lovtekniske grunde har opstillet i lovforslagets § 2.

Hvis ministeren, hvad jeg absolut venter, svarer bekræftende på dette spørgsmål, beder jeg ligeledes ministeren oplyse, om det er hensigten at udsende administrative forskrifter, der letter de lokale myndigheders anvendelse af loven i overensstemmelse med de synspunkter, jeg her har anført. Forstået på denne måde er loven et betydeligt fremskridt, og jeg anbefaler at stemme for den. Jeg er med disse bemærkninger ikke alene talsmand for de medlemmer af min gruppe, der stemte imod fri abort ved anden behandling, men netop også for nogle af dem, der stemte for, og som er enige med mig i, at regeringsforslaget er et fremskridt i forhold til det bestående. Man må gøre sig klart, at vi nu har to alternativer at vælge imellem, nemlig at leve videre med den gældende lov — og det er der ikke ret mange der ønsker — eller tage regeringsforslaget, som er et fremskridt og en liberalisering. Jeg anbefaler som sagt det sidste.

Bodil Koch: Ved anden behandling af dette lovforslag stemte jeg for ændringsforslaget om fri abort. Jeg vil gerne motivere hvorfor. I disse lange, og jeg tror, vi på alles vegne her kan sige lange og kvalfulde overvejelser, enhver af os har haft om dette ømtålige spørgsmål, er det gået mig sådan, næsten imod min egen forventning, at jeg er blevet mere og mere klar over, at en abortlovgivning i egentlig forstand ikke er et lovgivningsanliggende. Jeg mener i virkeligheden, at der ingen mellemrum er imellem, at abort bør tillades ved fare for moderens liv, og direkte voldtægt. Alle de mærkelige nuancer, vi nu kører igennem med den nugældende lov og

[Bedil Koch.]

det fremsatte lovforslag, forekommer mig mere og mere rodløse. Jeg synes i øvrigt, at det var mærkeligt, at den sidste taler sagde, at den nugældende lov allerede nu administreres så nær op ad lovforslaget, at der i virkeligheden kun er tale om en ajourføring.

Når jeg ikke kan stemme for det foreliggende lovforslag, er det, fordi jeg under disse overvejelser netop er kommet til den konklusion, at samfundet ikke kan lovgive om folks moralske anliggender. Der bruges mange klicheer; en af talerne her var inde på det. Der bruges klicheen om kvindens ret til sit eget legeme, at det er den gravide mor, der har ansvaret osv. osv. Der er også fra kristelig side talt smukt og bevægende i og for sig, både her og i TV af hr. Johan Nielsen. Men jeg tror ikke, som det er sket i en af henvendelserne her til folketinget, at man skal tale alt for meget om Guds indgraben i disse foretagender, om dom og straf osv. Man kunne måske undre sig over, at det op gennem historien atter og atter har været sådan, at når der er kommet røre i kirkelige kredse, har det altid været om sexspørgsmål. Hvornår har vi fra kirkelige kredse set virkelig lidenskab og demonstrationer og 40.000 henvendelser til folketinget, fordi så mange mennesker endnu i dette land bor så fortvivlende dårligt, som de gør, og også af den grund tvinges til at søge en abort, de måske ikke ønsker?

Måske jeg må tage et enkelt minut til at sige, at det, der for så vidt kom til at kaste det lys over sagen, som gjorde, at jeg vovede at gå ind for fri abort, skete en aften, hvor man sad fyldt af disse overvejelser og kom til som så ofte før at læse sin Dostojevskij. Man så for sig igen denne mageløse skildring, som Dostojevskij giver, hvor han forestiller sig Kristus komme ned på torvet i Sevilla — vi kan jo sige Kgs. Nytorv eller Rådhuspladsen. Der kommer han, han, der vil menneskets virkelige frihed i sig selv og med ansvar for sig selv og for sit medmenneske, og folk strømmer sammen om ham. Men så kommer storinkvisitoren — og ham kan vi i og for sig sammenligne med velfærdsstaten i dag — og knipser med fingrene, og så fængsles Kristus og kastes i kælderens. Der forekommer så den uforglemmelige samtale, som jeg ikke kan referere

her i sin helhed, hvor storinkvisitoren bebrejder Kristus, at han nu kommer og bringer kludder i regnskabet; nu er der lige kommet orden, nu har storinkvisitoren det hele i sin hånd, han har taget den frihed fra folk, som de i virkeligheden er bange for. Han siger:

„Vi vil tvinge mennesker til at lege og danse og være lystige, og de vil forgude os; vi vil bestemme, om de må gifte sig, og om de må få børn, eller om de skal leve ufrugtbar.“

Denne samtale ender med, at den Kristus, som storinkvisitoren egentlig ville have henvendt dagen efter, går hen til storinkvisitoren og kysser ham på hans 90-årige læber, og storinkvisitoren åbner døren og lader Kristus gå ud i verden med det budskab, han har om menneskets absolutte frihed over for sig selv og over for sit medmenneske.

Jeg kunne i og for sig godt tilslutte mig dem, der undlader at stemme for det foreliggende lovforslag. Man har sagt mig, at når jeg stemmer imod — hvad jeg har i sinde at gøre, og hvad jeg også ved at min partifælle fru Lene Bro vil gøre — er det, fordi jeg ikke kan finde mig i at give min stemme til en lov, der siger: hvis du er 38 år eller bliver det om en uge, ja, så er det godt; men hvis du er 37 år og 11 måneder, så skal du igennem hele møllen.

Lovforslaget forekommer mig i rent erkendelsesmæssig forstand uafklaret og mærkeligt, og jeg kunne sige også næsten en smule hyklerisk, fordi det i virkeligheden så at sige fører op til den helt frie abort, men bare ikke vil være ved det. Jeg tænker da også med stor beklæmmelse som så mange på de store, uartikulerede skarere af ganske unge kvinder i dag i en tid, hvor alle værdier er væltet om og uafklarede, og kunne have lyst til at bruge et udtryk, også fra Ny Testamente, af ham, der, da han så på menneskeskarerne sagde, at han ynkedes over dem, fordi de var som får uden hyrde. Det kan man både sige om de unge og om os ældre i dag. Derfor tror jeg, at den positive side ved hele den debat, der har stået på, er, at den viser hen til menneskets ansvar, den viser hen til hjem, forældre og skole, og den viser først og fremmest hen til et velfærds-samfund, der med skam bærer navnet, når

[Bodil Koch.]

så mange mennesker endnu har så dårlige sociale, økonomiske og boligmæssige vilkår, som tilfældet er.

Poul Dam: Jeg ville have begrundet, hvorfor jeg agter at stemme imod dette lovforslag. Fru Bodil Koch har gjort det så godt, at bedre kan det ikke gøres.

Horn: Når jeg ikke mener at kunne stemme for dette forslag, men vil stemme imod det, beror det på to afgørende forhold for et folk, der vil bestå og bevare respekten for et demokrati, der er bygget på fornuft og social retfærdighed. Jeg har i sin tid stemt for den gældende lov, og jeg føler mig overbevist om, at hvis den var blevet praktiseret efter sin hensigt, ville den have opfyldt den væsentligste del af det, man nu taler om ikke er opfyldt.

En civiliseret nation må handle fornuftsmæssigt. Der må stilles visse livsnormer op, og det mener jeg vi i høj grad har gjort i de nordiske lande. „Civiliseret“ skal ikke forstås som nedsættende om naturfolkene — tværtimod, deres civilisation er måske større end vores; når alt kommer til alt; vi går måske bare og indbilder os, at vi er bedre end de andre.

Jeg vil gerne nævne de to ting, som i denne sag tiller stærkt for mig. For det første: hvis vi iagttager udviklingen i de sidste 10-15 år her i vort land, mærker vi ganske tydeligt, hvorledes det personlige ansvar forflygtiges; vi ser, hvorledes massemedierne lefler for en personlig holdningsløshed, der er nedbrydende for en nation. En nation, som bevidst bevæger sig i den retning, vil efter historiens lære gå til grunde. Vi har igennem årtusinder set rige nationer gå ned og hjem, men vi har aldrig set fattige gøre det, for i de fattige samfund tvinges individet til personligt ansvar og personlig indsats, og det er en af de stærkeste kræfter, måske den stærkeste kraft i en nation. I det forhold, vi her taler om, er det to mennesker, der frigøres for et ansvar; det overlades til det offentlige. Deres bevidsthed om, at det klarer det offentlige, er nedbrydende for individet som samfundsborger.

For det andet — og det er måske det, som generer mig mest — ved vi, om ikke andet så fra vor litteratur, at kvinder i mange for-

skellige relationer i hverdagen er i et mere eller mindre stærkt afhængighedsforhold til mænd. Stærkest er det markeret i dramaer om den fattige pige, som kom i omstændigheder med den rige mand's søn, hvis ære for enhver pris måtte reddes. Den rige mand og hans søn fremtræder i dag i mange forskellige skikkelser; vi kender dem i mange forskellige grader på den sociale rangstige. Der synes blot ikke at være forfattere, der i vor tid kan beskrive nutidens kvinder i den situation. Med det, vi gør her, prisgiver vi i fremtiden tusinder og atter tusinder af kvinder til mandens aggression og hjemmets påvirkning. Manden har fået et nyt påskud: der er ingen risiko, staten betaler, jeg er reddet, og du sidder tilbage med smerterne ved aborten. Kvindens frie ret til selv at afgøre er begrænset, men talen lyder meget besnærende, og vi så i søndags i TV, hvordan det kan udarte til hysteri. Jeg mener, vi her prisgiver tusinder af kvinder og sandsynligvis den svageste gruppe af kvinder. Det mener jeg ikke at kunne lægge navn til.

Til slut vil jeg gentage, at for mig er det vigtigt, at vores nation består af borgere, som føler et personligt medansvar i enhver situation, også over for andre mennesker. Jeg skal tilføje, at min kollega fra det gamle Svendborg amt — det består jo da endnu — hr. Jørgen Peder Hansen, også vil stemme imod.

Justitsministeren (Thestrup): Under anden behandling af lovforslaget blev der rejst spørgsmål om, hvorvidt lovforslaget var foreneligt med menneskerettighederne. I FNs menneskerettighedserklæring af 1948 fastslog man som et almindeligt princip enhvers ret til livet. Dette princip er nu nærmere udmøntet i FN-konventionen af 1966 om borgerlige og politiske rettigheder, en konvention, som vi fra dansk side påtænker at tiltræde. I konventionens artikel 6 er fastsat, at ethvert menneske har en iboende ret til livet. Denne ret skal beskyttes ved lov, og ingen må vilkårligt berøves livet.

Et ekspertudvalg inden for Europarådet har gennemgået FN-konventionen bl. a. for at konstatere, i hvilket omfang der består forskelle mellem den og den europæiske menneskerettighedskonvention. Udvalget konstaterede, at spørgsmålet om, fra hvilket

[Justitsministeren.]

tidspunkt liv er beskyttet efter FN-konventionen, er holdt åbent, dvs. at der ikke er taget stilling til, om fostre er omfattet af bestemmelsen. Forarbejderne til konventionen bekræfter, at det har været hensigten at holde spørgsmålet åbent. FN-konventionen er endnu ikke trådt i kraft, og de organer, som kan behandle spørgsmålet om dens overholdelse, er således ikke oprettet. Indtil disse organer etableres og måtte træffe afgørelse i anden retning, er det overladt til hver enkelt stat at afgøre, om den vil antage, at konventionen omfatter fostre; men selv om dette antages, er det naturligvis ikke af den grund udelukket at tillade svangerskabsafbrydelse, som ikke kan hævdes at være vilkårlig, hvis den sker for at varetage anerkendelsesværdige interesser.

Det har i indlæg i dagspressen været hævdet, at menneskerettighedskonventionens forbud mod henrettelse af gravide kvinder skulle være udtryk for, at svangerskabsafbrydelse ikke er tilladt. Jeg kan ikke være enig heri. Henrettelsessituationen er jo en ganske anden end den situation, hvor svangerskabsafbrydelse sker efter en kvindes ønske under iagttagelse af lovens betingelser herfor.

I artikel 2 i den europæiske menneskerettighedskonvention, som Danmark har tiltrådt, er fastsat, at ethvert menneskes ret til livet er beskyttet ved lov; ingen må forsætligt berøves livet undtagen ved fuldbyrdelse af en dødsdom, afsagt af en domstol i tilfælde, hvor der ved lov er fastsat dødsstraf for den pågældende forbrydelse. Denne bestemmelse lader også spørgsmålet om, fra hvilket tidspunkt menneskeligt liv er omfattet af konventionen, stå åbent. Der er således intet som helst grundlag for at hævde, at lovforslaget skulle være i strid med menneskerettighedserklæringen eller med Europarådets eller FNs menneskerettighedskonvention.

Jeg skal ikke komme nærmere ind på de principielle sider i denne sag; jeg har udtalt mig gentagne gange fra denne talerstol derom. Men der er stillet nogle bestemte spørgsmål til mig, som jeg skal søge at besvare.

Hr. Falk Hansen har spurgt mig om samrådenes praksis efter § 12 i den sidste del af marts måned — altså den tid, der går indtil

et eventuelt vedtaget lovforslag kan træde i kraft — og har dér henvist til, at der kunne komme til at foreligge tilfælde, hvor vi ville komme til resultater, som ikke var ønskværdige. Jeg vil i den anledning henvise til dispensationsadgangen i § 12; det er meningen, at det netop skal klares gennem denne. Jeg vil gerne sige til hr. Morten Lange, som jeg sagde for et øjeblik siden, at der ikke er nogen principiel forskel på grundlaget for denne lov og grundlaget for loven af 1956.

Til hr. Johan Nielsen vil jeg gerne sige, at skrivelserne fra gynækologerne af mig er oversendt til udvalget tillige med en kommentar fra ministeriets side. Den er optaget i de bilag, der er optrykt til betænkningen. Jeg kan i øvrigt sige, at jeg havde en lang konference med gynækologerne, og det er aldeles ikke mit indtryk, at man dér var bestemt imod, at vi lavede denne ændring af loven.

Til hr. K. Axel Nielsen vil jeg gerne sige, at jeg vil gøre, hvad jeg kan, for at der ikke bliver noget brud mellem den praksis, der er gældende nu, og den, der bliver gældende, hvis forslaget her bliver vedtaget. Jeg kan love, at ankenævnet får tilstillet beretningen om disse forhandlinger, og heraf vil det, tror jeg, fremgå, hvad det er, vi har været enige om; det er netop det, som hr. K. Axel Nielsen ønsker.

Der er flere af de foregående talere, der har givet udtryk for, at også de i denne sag har respekt for andre anskuelser end deres egne. Jeg er ganske enig heri, og jeg vil gerne sige, at denne respekt for andres meninger efter min opfattelse også bør gælde fru Lis Møller, både det, hun har givet udtryk for her, og det, der er kommet til udtryk i kronikken; jeg har ikke læst den, men det er, så vidt jeg ved, kun det samme, som hun har givet udtryk for fra denne talerstol.

Lis Møller: Jeg må indrømme, at jeg ikke rigtig forstod hr. Falk Hansens ophidselse over kronikken i Kristeligt Dagblad i dag. Det er simpelt hen uddrag af de ordførertaler, jeg har holdt om denne sag her i tinget. Jeg må fastholde, som jeg gjorde ved anden behandling, og som jeg hele tiden har gjort, at svangerskabsafbrydelse er afbrydelse af liv. Vi afbryder liv nu af sociale grunde, og derfor er det efter min mening heller ikke mærkeligt, hvis andre bliver nervøse. Der

[Lis Møller.]

kommer jo også en dag, hvor dette høje ting skal tage stilling til en ændring af dødsstrafet.

Jeg vil gerne endnu en gang understrege, at jeg beklager, vi går til denne stærke liberalisering af loven netop nu, hvor de illegale aborters antal er dalet meget stærkt, og hvor de mange nye præventive midlers virkning kan spores. Jeg er som lægerne bange for, at denne linje bliver brudt nu med lovens liberalisering.

Jeg kan kun beklage, at udvalget ikke har ønsket at lytte til de læger, som skal foretage indgrebene. Jeg indrømmer, at jeg synes, det bliver sværere at være kvinde i Danmark, når vi har vedtaget denne lov.

Jeg er ikke længere mit partis ordfører, men jeg vil gerne have lov til som enkelt medlem at sige, at jeg naturligvis fortsat stemmer for ministerens forslag, og jeg gør det med samme begrundelse som ved anden behandling: for at undgå fri abort.

Falk Hansen: Jeg vil gerne takke justitsministeren for svaret. Jeg må indrømme, at da jeg fik det, undrede det mig noget. Men nu har ministeren på tomandshånd berigtiget, at det ikke var § 12, men § 6; jeg havde meget svært ved at finde anvendelse for § 12 i den forbindelse.

Jeg skal ikke gå ind på fru Lis Møllers bemærkninger, men kun sige, at jeg gerne vil fastholde, at dele af den kronik, som fruén har skrevet i dag i Kristeligt Dagblad, er af en sådan art, at jeg finder det helt naturligt, at man, hvis man overhovedet har temperament, lægger en vis ophidselse for dagen, når man har læst den. Det er muligt, fruén og jeg ser forskelligt på det, men det er der ikke noget at ændre ved.

Der er fra forskellig side blevet fremført bemærkninger om, at man undrer sig over, at jeg og andre ikke kan stemme for lovforslaget, som dog må siges at være et fremskridt. Jeg indrømmer gerne, at det er et fremskridt, men jeg vil gerne føje til, at aldersgrænsen, de fire børn og min dybe, dybe tvivl om, at man rimeligt og retfærdigt kan administrere § 4 om hele den sociale indikation — ja, jeg vil næsten sige, at jeg ikke engang er i tvivl, jeg er sikker på, at man ikke kan administrere den rimeligt — alt

det gør, at jeg må undlade at stemme. Sagen er jo den, at et lovforslag kan være så dårligt og så holdningsløst, at man ikke ønsker at tage medansvar for det, og det gør jeg ikke i dette tilfælde.

Formanden: Da ordføreren gentager sin tiltaleform fra første omgang, må jeg gøre opmærksom på, at tiltaleformen her i folketinget er hr., fru eller frøken med tilføjelse af navn og altså ikke fruén eller herren.

Hermed sluttede forhandlingen.

Formanden: Jeg skal lade afstemningen over lovforslaget foretage ved navneopråb.

Lovforslaget blev ved det derefter foretagne navneopråb, som nedenstående liste viser,

vedtaget med 100 stemmer mod 20; 41 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod; 18 medlemmer var fraværende.

Ja:

Amtoft, Jørgen Andersen, Niels Andersen, Dagmar Andreassen, Bernhard Baunsgaard, Hilmar Baunsgaard, Bilgrav-Nielsen, Knud Bro, Hanne Budtz, Bundvad, Chr. R. Christensen, Henry Christensen, Jens Chr. Christensen, Rigmor Christensen, Robert Christensen, Arne Christiansen, Poul Dalsager, Mads Eg Damgaard, Enggaard, Niels Eriksen, Fanger, Per Federspiel, Jens Frandsen, From, Guldborg, Gydemark, Erik Hansen (Vejle amt), Erik Hansen (Ålborg amt), Holger Hansen, Karen Thurøe Hansen, Lysholt Hansen, Merete Bjørn Hansen, Poul Hartling, Hastrup, Hauch, Svend Haugaard, Hans Hækkerup, Arthur Jacobsen, Frode Jakobsen, Asger Jensen, Egon Jensen, Jens Peter Jensen (Agerskov), Jens Peter Jensen (Sorø amt), Jørgen Jensen, Søren Jensen, Stæhr Johansen, Juul-Madsen, Kirkegaard, Hans Kjær, Risgaard Knudsen, Kofoed, Kolbjørn, Langkilde, A. W. Larsen, Peter Larsen, Waldemar Laurson, Lembourn, Nathalie Lind, Gerda Møller, Henry Møller, Lis Møller, Per Møller, Poul Møller, Otto Mørch, Niels Mørk, K. Axel Nielsen, Knud Nielsen, Peter Nielsen, Ninn-Hansen, Nordqvist, A. C. Normann, Bertel Pedersen, Martin Pedersen, Orla

Pedersen, Ellen Strange Petersen, Niels Helveg Petersen, Grethe Philip, Johan Philipsen, Niels Ravn, Eva Ree, Helge von Rosen, Else-Merete Ross, Samuelsen, Poul Schlüter, Anna Sejerøe-Olsen, Simonsen, Skovmand, Stetter, Stinus, Søgaard, Thestrup, Chr. Thomsen, Knud Thomsen, Ib Thyregod, H. C. Toft, Holm Tved, Valbak, Ulla Worm, Knud Østergaard og Kristen Østergaard.

Nej:

Anders Andersen, Kurt Brauer, Lene Bro, Burgdorf, Bøgholm, Poul Dam, Jens Foged, Gorrsen, Jørgen Peder Hansen, Horn, Peter Jørgensen, Bodil Koch, Clara Munck, Orla Møller, Johan Nielsen, Niels Jørgen Nielsen, Poul Nilsson, Axel Ivan Pedersen, Chr. Rasmussen og Teichert.

Stemmer ikke:

Albertsen, A. Chr. Andersen, Camre, Finn Christensen, Damsgaard, Gunhild Due, Grünbaum, Boye Hansen, Falk Hansen, Ove Hansen, Holmberg, Per Hækkerup, Erhard Jakobsen, Carl P. Jensen, Evan Jensen, Søren B. Jørgensen, Kampmann, J. O. Krag, Erik Kragh, Evald Kristensen, Morten Lange, Arne Larsen, Hans Lund, Niels Matthiasen, Kai Moltke, K. J. Mortensen, Ove Munch, Adam Møller, Ejner Nielsen, Helge Nielsen, Ivar Nørgaard, Kjeld Olesen, Gert Petersen, Karl Max Rasmussen, Kjær Rasmussen, Hanné Reintoft, Rosing, Børge Schmidt, Skytte, Tastesen og Vivike.

Fraværende:

Kaj Andresen, Haunstrup Clemmensen, Erling Dinesen, Meta Ditzel, Djurhuus, Krog Hansen, Thomas Have, Knud Hertling, Holst, Anker Jørgensen, Aksel Larsen, Lindberg, Th. Mikkelsen, Poul Nielsen, K. Helveg Petersen, Sigsgaard, Henry Sørensen og Ømann.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 73) findes i tidenden sp. 2318, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 715).

Der var stillet 5 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ove Hansen: Der foreligger 5 ændringsforslag, og jeg kan på mit partis vegne anbefale dem alle. Jeg er særlig glad for et af dem, der går ud på, at vurderingstidspunktet nu i fremtiden skal være 1. april i stedet for 1. august.

Dernæst har vi sammen med SF stillet ændringsforslag nr. 3 om, at bykommuner, der har en sådan størrelse, at de omfatter ét vurderingsdistrikt, skal have adgang til at foretage indstilling af vurderingsformænd til finansministeren, i stedet for at det som oprindeligt foreslået skal være amtsrådene. De tre kommunale organisationer har bedt om det; jeg har nævnt her, at vi gerne vil følge deres forslag, og jeg anbefaler altså sammen med SF, at man også stemmer for ændringsforslag nr. 3.

Erik Hansen (Vejle amt): Ved første behandling af dette lovforslag rejste jeg spørgsmålet om en forenkling af de vurderingsskemaer, ejerne ved omvurdering skal udfylde, og var inde på, at der eventuelt burde tilsendes dem en kopi. Spørgsmålet har været indgående drøftet i udvalget, men det er jo vanskeligt, for ikke at sige umuligt,